

УДК 332.1

Лазнева І.О.¹, Потяркіна А.Ю.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БТЕЗ-1615м НУ «Запорізька політехніка»

ЄВРОПЕЙСЬКА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасний етап розвитку Європейського Союзу характеризується глибокими геополітичними трансформаціями, які суттєво впливають на зміст і механізми реалізації регіональної політики. Традиційно регіональна політика ЄС була спрямована на зменшення соціально-економічних диспропорцій між регіонами, підтримку територіальної згуртованості, стимулювання зайнятості, інновацій та збалансованого просторового розвитку. Проте в останні роки її функціональне навантаження значно

розширилося. Поряд із класичними завданнями вирівнювання розвитку регіонів дедалі більшого значення набувають питання стійкості, безпеки, енергетичної автономії, демографічної стабільності та адаптації до кризових явищ.

Особливого значення ці процеси набули в умовах повномасштабної війни Росії проти України, енергетичної кризи, зростання міграційного навантаження, порушення логістичних ланцюгів та посилення глобальної конкуренції. За таких умов регіональна політика Європейського Союзу перестає бути лише інструментом підтримки відсталих територій. Вона перетворюється на важливий механізм забезпечення стійкості регіонів до зовнішніх шоків, підтримки критичної інфраструктури, адаптації місцевих економік до нових викликів та зміцнення європейської єдності.

У програмному періоді 2021–2027 років політика згуртованості ЄС зберігає статус однієї з ключових інвестиційних політик Союзу. Її реалізація пов'язана з діяльністю Європейського фонду регіонального розвитку, Фонду згуртованості, Європейського соціального фонду плюс та механізмів територіального співробітництва Interreg.

Водночас сучасні геополітичні зміни істотно змінюють саму філософію європейської регіональної політики. Якщо раніше в центрі уваги перебувала переважно економічна конвергенція, то нині дедалі більшого значення набуває здатність регіонів реагувати на непередбачувані кризи. У Дев'ятому звіті про економічну, соціальну та територіальну згуртованість наголошується, що регіони Європи стикаються з нерівномірними наслідками криз, а тому політика згуртованості повинна одночасно підтримувати розвиток і формувати довгострокову стійкість територій. Це означає поступовий перехід від політики «скорочення відставання» до політики «зміцнення спроможності регіонів до адаптації».

Важливою ознакою цього процесу стало оперативне реагування Європейського Союзу на наслідки війни в Україні. У 2022 році було ухвалено регламент CARE, що дозволив державам-членам більш гнучко використовувати ресурси політики згуртованості для підтримки біженців, соціальної інфраструктури, медичних, освітніх та гуманітарних потреб. У такий спосіб регіональна політика фактично набула антикризового характеру та була інтегрована в ширшу систему реагування ЄС на безпекові виклики. Надалі ця тенденція посилилася через інструменти, спрямовані на відновлення територій, підвищення стійкості інфраструктури та підготовку регіонів до майбутніх ризиків.

Суттєвим викликом для європейської регіональної політики залишаються внутрішні диспропорції розвитку. Не всі регіони однаково здатні адаптуватися до нових умов. Найбільш вразливими виявляються прикордонні, периферійні, деіндустріалізовані та демографічно проблемні

території. Окремої уваги потребують регіони, що стикаються з відтоком молоді, браком висококваліфікованих кадрів і старінням населення. Саме тому Європейська Комісія розвиває напрям Harnessing Talent, орієнтований на підтримку людського капіталу, збереження талантів та посилення регіональної привабливості. Це свідчить про те, що сучасна регіональна політика охоплює не лише економічні й інфраструктурні, а й демографічні, соціальні та інституційні аспекти.

Для України досвід трансформації європейської регіональної політики має особливу практичну цінність. В умовах повоєнного відновлення, децентралізації та євроінтеграції постає потреба у формуванні нової моделі регіонального розвитку, яка поєднуватиме принципи відбудови, стійкості, безпеки та соціальної згуртованості. Українські регіони сьогодні мають різний рівень руйнувань, демографічних втрат, економічної активності та інституційної спроможності, тому використання уніфікованих підходів є недостатнім. Саме європейський досвід демонструє доцільність багаторівневого врядування, програмного підходу, партнерства між державою, регіонами та громадами, а також орієнтації на довгострокові цілі територіального розвитку.

Отже, європейська регіональна політика в умовах геополітичних трансформацій зазнає суттєвого оновлення. Вона зберігає свою базову функцію зменшення міжрегіональних диспропорцій, але водночас набуває нових характеристик, пов'язаних із кризовим реагуванням, територіальною стійкістю, стратегічною автономією та безпекою.